

Nr 4.

Ankom till riksdagens kansli den 6 april 1932 kl. 9 f. m.

Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion angående åtgärder, åsyftande att Aktiebolaget Vin- och Spritcentralen samt Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet må i sina tillverkningar i största möjliga utsträckning gynna inhemsk produktion.

I en inom andra kammaren väckt, till dess femte tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 394, har herr *Weibull* hemställt, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsammaste åtgärder för att A.-B. Vin- och Spritcentralen samt A.-B. Svenska Tobaksmonopolet i sina tillverkningar måtte i största möjliga utsträckning gynna inhemsk produktion.

Motionen.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har inhämtat yttranden i anledning av motionen från A.-B. Vin- och Spritcentralen samt från A.-B. Svenska Tobaksmonopolet, vilka yttranden såsom bilagor fogats vid detta utlåtande.

Yttranden.

Enligt Vin- och Spritcentralen torde den slutsatsen kunna dragas av hittills vunnen erfarenhet rörande marknadsförhållandena för vin- och spritdrycker av svensk tillverkning, att, där priset å dessa är avsevärt lägre än för motsvarande utländsk vara, samt kvaliteten tillfredsställande, en rätt avsevärd avsättning kan påräknas, särskilt under nu rådande ekonomiska förhållanden. Dessa omständigheter hava föranlett bolaget att vidtaga åtgärder, varigenom tillverkningen av likörer och starkvin skall kunna ytterligare ökas. I samband därmed har även undersökts, huruvida genom beredning av andra bär, frukter eller växtdelar än dem, som hittills kommit till användning, drycker kunna åstadkommas, vilka fylla rimliga krav på hållbarhet, smak och prisbillighet.

Utskottet.

Utöver tillverkning genom bolagets försorg av olika slag av *frukt- och bärvin* har motionären ifrågasatt jämväl åtgärder från bolagets sida för produktion dels av *brännvinssorter*, som onödiggöra importen av efterfrågat utländskt brännvin, och dels av *whisky*. Beträffande brännvinsimporten upplyser bolaget, att densamma från 1926 sjunkit från 119 276 till 65 108 volymliter år 1930 för att med september månad 1931 helt upphöra. I fråga

Bihang till riksdagens protokoll 1932. 13 saml. 5 avd. 4 häft. (Nr 4.)

om whiskyn har bolaget anför, att denna vara numera förlorat avsevärt i betydelse, beroende bl. a. på ökad användning av eau de vie, vari svenska produkter ingå i avsevärd mängd. För svenska kornproduktionen spelar whisky en jämförelsevis obetydlig roll, i det att för produktionen av den i Sverige för närvarande förbrukade whiskyn åtgår ej mera än omkring 600 ton korn, en kvantitet, som i förhållande till årsskörden (i regel överstigande 200 000 ton) uppenbarligen är synnerligen liten.

Av det ovan sagda framgår, att A.-B. Vin- och Spritcentralen i icke ringa omfattning vidtagit åtgärder som i motionen beröras. Det synes utskottet, som om dessa försök, vilka vunnit allmänhetens bevägenhet och lett till en ökad avsättning av svenska produkter, borde fortsättas i än större omfattning, till gagn för såväl handelsbalansen som producenterna, ej minst med hänsyn till att råvaran ofta framställles av mindre trädgårdsodlare eller personer i därmed jämförlig ställning. Rörande vilka arter av vin eller spritdrycker som i första hand böra i detta sammanhang komma ifråga, anser sig utskottet ej böra göra något uttalande. Utskottet önskar här blott hava understrukit vikten av att Vin- och Spritcentralen vid såväl egen produktion som saluhållande av annan fabrikants vara tager all den hänsyn, som rimligen och inom ramen för ändamålsenligheten och god ekonomi kan komma ifråga, till de i motionen framförda önskemålen.

Beträffande tillverkningen av tobaksvaror har A.-B. Svenska Tobaksmonopolet framhållit, att de klimatiska förhållandena och jordmånen inom riket synas medföra, att den svenska tobaken icke kan få någon större betydelse för framställningen inom riket av andra tobaksvaror än snus. Av denna vara har dock under senare år konsumtionen nedgått i påfallande grad. Tobaksmonopolet, som tidigare bekostat omfattande växtförädlingsförsök, har låtit inrätta ett kemiskt laboratorium vid sin fabrik i Stockholm för att där även kunna göra ytterligare experimentella rön rörande möjligheten att kunna öka användningen av svensk tobak inom fabrikationen. Därest det skulle visa sig möjligt att vid fabrikationen framställa tobaksvaror, däri svensk tobak ingår, av sådan kvalitet, att de kunde anses hava utsikt bliva föremål för efterfrågan, är monopolet berett att utsläppa sådana tillverkningar i marknaden, men saken vore enligt tobaksmonopolets mening av så pass ömtålig beskaffenhet, att det vore nödvändigt att icke gå brådstörtat tillväga, då säkerligen eljest ett gott resultat skulle äventyras och det sedan visa sig stöta på än större svårigheter att kunna vinna den svenska allmänhetens bevägenhet för dylika tobaksvaror.

Utskottet behjärtar de svårigheter, som ett tillmötesgående av motionen i detta fall kan möta och som torde vara svåröverkomligare än då det gäller produktion av vin- och spritdrycker. Men utskottet är också övertygat om fördelen av ökad användning av svenska råvaror i de fall, där sådana över huvud kunna ifrågakomma, och tager därför fasta på det intresse, som Tobaksmonopolet förklarat sig hysa för motionens syfte. Några åtgärder

till förändring av tobaksskatten finner utskottet för närvarande ej anledning förorda.

Med behjärtande av motionens syfte samt med hänvisning till vad utskottet här ovan åberopat och för egen del anfört får utskottet därför hemställa,

att andra kammaren ville för sin del besluta, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om frambållande på lämpligt sätt för A.-B. Vin- och Spritcentralen samt A.-B. Svenska Tobaksmonopolet av angelägenheten att svenska råvaror i största möjliga ökade utsträckning komma till användning.

Stockholm den 5 april 1932.

På utskottets vägnar:

ARVID GARDELL.

Närvarande: herrar *Hällgren, Berg, Hilding, Lundbom, Gardell* i Stenstu, *Petersson* i Storgården, *Ekberg, Lundquist* i Rotebro och *Lundström*.

Bilaga 1.

Till

Andra Kammarens femte tillfälliga utskott.

Genom remiss den 9 februari 1932 har utskottet anhållit, att Aktiebolaget Vin- & Spritcentralen ville till utskottet avgiva yttrande över en inom andra kammaren väckt och till utskottet hänvisad motion, nr 394, av hr Weibull.

Med anledning härav får bolaget anföra följande.

Det bör till en början framhållas, att motionärens påstående, att »vin . . . av inhemsk tillverkning av känd anledning icke saluhållits förrän A/B. Vin- & Spritcentralen på sistone visat sitt intresse härför», icke giver en riktig föreställning om de verkliga förhållandena. Såväl viner som spritdrycker av inhemsk tillverkning ha nämligen förekommit både före och efter Spritcentralens tillkomst. Vad särskilt beträffar den tid, som omspannes av Spritcentralens verksamhet, så lämnas i nedanstående tablå närmare uppgifter angående den ifrågavarande produktionen.

Redan i slutet av 1921 började Spritcentralen offerera likörer av egen tillverkning (den statistiska redovisningen av försäljningen begynte först år 1923), och denna produktion, för vilken svensk sprit är den kvantitativt viktigaste råvaran, har därefter år för år stegrats, så att omsättningen under år 1931 uppgick till omkr. 34 000 liter, d. v. s. täckte en femtedel av den totala likörkonsumtionen i landet. Inom vintillverkningen ha de svaga, ej

Försäljning (volymliter) av svenska viner och spritdrycker
åren 1923—1931.

A r	S v e n s k a v i n e r			Svenska likörer
	Svaga	Mousserande	Starka	
1923.....	—	—	—	9 988
1924.....	—	1 668	2 957	12 163
1925.....	4	2 082	9 517	13 856
1926.....	61	2 684	16 663	18 235
1927.....	204	3 020	23 439	21 623
1928.....	22	2 415	4 673	25 214
1929.....	9	2 746	—	29 414
1930.....	7	8 287	—	32 049
1931.....	120	20 469	62 633	33 864

mousserande vinerna spelat en mycket underordnad roll. Däremot har produktionen av mousserande viner, vid vilkas framställning vinbär, krusbär eller rabarber komma till användning, nått en viss betydelse. Tillverkningen tog sin början år 1924 och bedrivs numera av tre producenter, verksamma i resp. Lidingö, Östergötland och Småland. Från och med år 1930 har en stegring i tillverkningen kunnat konstateras och år 1931 uppgick produktionen till över 20 000 liter, motsvarande 8 % av hela den inhemska konsumtionen av mousserande viner. Starkvinets omsättningskurva har varit oenhetlig. Från 1924 steg den i rask takt till år 1927, men föll starkt året därpå. Under åren 1924—1926 utgjordes den försålda kvantiteten väsentligen av vin, som övertagits från några av Spritcentralen inlösta vinfabriker. De åren 1927—1928 saluförda varorna tillverkades till största delen av Spritcentralen vid dess filial i Karlshamn. Då efterfrågan emellertid visade sig mycket ringa, upphörde försäljningen under år 1928, så att åren 1929—1930 någon försäljning ej kom till stånd. Under tiden förbereddes emellertid beredningen av en ny vinkvalitet, framställd av rabarber, vilken i mitten av november 1931 utsläpptes på marknaden och omedelbart vann en högst betydande efterfrågan, så att före årsskiftet sålts omkring 63 000 liter.

Den bild av svensk tillverkning, som beredes av dessa uppgifter, ger onekligen intryck av en viss grad av mångsidighet. Såväl de tre huvudslagen av viner som en av de viktigaste spritdrycksgrupperna äro här företrädde. Om den senaste tidens utveckling undantages, är det emellertid endast likörerna, som tillvunnit sig en allmän efterfrågan.

Orsakerna till omsättningens växlande gestaltning äro att söka både på prisets och smakens område. Att de svenska likörerna efterhand upparbetat en icke obetydlig marknad torde bero dels på att de saluförts till priser, som utgöra endast hälften eller en tredjedel av prisen för de utländska motsvarigheterna, och dels på att varan av den svenske konsumenten befunnits ha tilltalande egenskaper och smak. Det lättvin, som i ringa omfattning producerats, är ett vitt vin av en typ, som närmar sig de enklare franska vita vinernas. Då emellertid dessa senare saluföras av bolaget i mycket goda kvaliteter till pris, som uppgå till mindre än hälften av den svenska tillverkningens, har häri legat ett avgörande hinder för den svenska varans omsättning. De mousserande vinerna åter ha försålts till priser, som äro

avsevärt lägre än de utländska mousserande vinernas, bland vilka champagnen intager den dominerande platsen. Trots den betydande prisskillnaden, vilken till väsentlig grad är beroende på att vid de utländska vinernas prissättning en tull av kr. 3: — per $\frac{1}{1}$ but. inräknas, ha de svenska vinerna emellertid på grund av kvalitetsskillnaden icke kunnat upptaga någon framgångsrik tävling med de utländska. Ungefär på samma sätt har det varit med starkvinerna. En betydelsefull omsvängning har dock, såsom påpekats, under senaste tiden ägt rum i efterfrågan på de svenska mousserande vinerna, liksom även det av bolaget tillverkade nya starkvinet omedelbart nått en stor omsättning. Anledningen är i båda fallen sannolikt att söka i det ökade intresse för köp av svenska varor, som sedan någon tid gjort sig gällande i vårt land, vartill för starkvinet särskilt torde komma, att dess pris är avsevärt lägre än något annat till samma grupp hörande vins.

Den slutsats, som kan dragas av den hittillsvarande erfarenheten av våra marknadsförhållanden för vin och spritdrycker av svensk tillverkning, torde vara, att, där priset är avsevärt lägre än för motsvarande utländska vara, samt kvaliteten tillfredsställande, en rätt avsevärd avsättning kan påräknas, särskilt under nu rådande ekonomiska förhållanden. Dessa omständigheter ha föranlett bolaget att vidtaga åtgärder, varigenom tillverkningen av likörer och starkvin skall kunna ytterligare utökas. I samband därmed undersökes även, huruvida genom beredning av andra bär, frukter eller växtdelar än de, som hittills kommit till användning, drycker kunna åstadkommas, vilka fylla rimliga krav på hållbarhet, smak och prisbillighet. Härvid finner bolaget emellertid icke lämpligt att nu söka upptaga någon tillverkning av mousserande viner, enär det, åtminstone för närvarande, icke synes föreligga anledning att från bolagets sida konkurrera med eller utöka den produktion av detta slag, som bedrivs av enskilda företagare.

Utom tillverkningen genom bolagets försorg av »olika slag av frukt- och bärvin» har motionären ifrågasatt jämväl åtgärder från bolagets sida för produktion dels av »brännvins sorter, som onödiggöra importen av nu efterfrågat utländskt brännvin», och dels whisky.

Uppgiften att bolaget under nuvarande förhållanden skulle importera brännvin är icke riktig. Dylik införsel har inställts sedan september 1931, således alltsedan den tid, då restriktioner i inköspolitiken först ansågos böra genomföras. Såsom nedanstående siffror visa, har brännvinsimporten under senare år varit i avtagande.

Import av utländskt brännvin (volymliter) åren 1926—1931.

1926	119 276
1927	127 151
1928	65 743
1929	63 103
1930	65 108
1931	56 530

Importen uppgick under år 1931 till endast 57 000 volymliter och utgjorde sålunda en försvinnande anpart av den svenska konsumtionen av brännvin, vilken översteg 25 milj. liter.

Vad slutligen angår den tänkta tillverkningen i vårt land av whisky, så må erinras om, att förbrukningen av denna vara hos oss är av relativt underordnad betydelse. Av konsumtionen av andra spritdrycker än brännvin, vil-

ken år 1931 uppgick till 9 milj. volymliter, kommo endast 336 000 liter eller omkring 4 % på whisky. Den alldeles övervägande huvudparten eller 83 % föll på eau-de-vie och cognac. Stegringen av whiskyförbrukningen har under de senare åren varit mycket svag. För år 1931 föreligger en nedgång med 9 % i förhållande till närmast föregående år. En bidragande orsak till minskningen torde vara att söka i, att konsumtionen i större utsträckning än förr ersätter whisky med eau-de-vie vid tillblandning av grogg.

Om sålunda redan det nuvarande läget ifråga om konsumtionen kan framkalla tveksamhet rörande lämpligheten att inom landet upptaga en produktion av detta slag med dess typiskt nationella egenart, så är det överhuvud tvivelaktigt, om en omplantering till vår jordmån och vårt klimat skulle bereda möjlighet att framställa en produkt, som kunde tävla med den skotska, detta i all synnerhet som någon på tidigare erfarenheter grundad kännedom om framställningens detaljer icke torde finnas i Sverige. Därtill kommer emellertid, att den fördel för jordbruket, som motionären förutsätter skulle ligga i upptagandet av denna produktion inom vårt land, skulle få en mycket begränsad räckvidd. För produktion av den i Sverige för närvarande förbrukade whiskyn skulle åtgå ej mer än omkring 600 ton korn, en kvantitet, som i förhållande till årssköörden, vilken alltid brukar överstiga 200 000 ton, uppenbarligen är försvinnande liten. Det är för övrigt antagligt, att en inhemsk tillverkning av whisky skulle huvudsakligen medföra konkurrens med det svenska brännvinet och med de lägsta kvaliteterna av eau-de-vie, i vilka svenska produkter ingå i avsevärd mängd. Med hänsyn till anförda omständigheter och på grund av den betydande kapitalinvestering, som uppförande av ett whiskybränneri skulle fordra, torde en dylik anläggning icke vara tillräckligt motiverad.

Stockholm den 26 februari 1932.

AKTIEBOLAGET VIN- & SPRITCENTRALEN.

Ernst Lyberg.

/ M. Marcus.

Till

Bil. 2.

Riksdagens Andra Kammars Femte Tillfälliga Utskott.

Genom remiss den 9 februari 1932 har Utskottet anhållit, att Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet skulle inkomma med yttrande över en inom andra kammaren väckt och till Utskottet hänvisad motion nr 394 av herr Weibull med hemställan, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsammaste åtgärder för att Aktiebolaget Vin- & Spritcentralen samt Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet i sina tillverkningar måtte i största möjliga utsträckning gynna inhemsk produktion.

I anledning härav får styrelsen för Tobaksmonopolet i vad ärendet rör detta företag anförda följande.

Till en början vill styrelsen framhålla, att styrelsen på grund av remiss den 21 april 1927 från Kungl. Maj:t beretts tillfälle att avgiva yttrande över en av tobaksodlare inom Kristianstads län gjord hemställan om åtgärder för

bevarande av tobaksodlingen i riket. Enär i detta styrelsens den 2 juni 1927 avgivna yttrande upptagits till behandling spörsmål liknande dem, som berörts i den remitterade motionen, får styrelsen till Utskottets kännedom närsluta en avskrift av yttrandet.

Såsom styrelsen i yttrandet betonade, hade den nedgång i odlareantal och areal, som ägt rum under Tobaksmonopolets tid, icke varit beroende på någon strävan från Tobaksmonopolets sida att söka nedbringa den svenska tobaksodlingen, utan hade Tobaksmonopolet, såsom även motionären nu understryker, genom försöksodlingar och experiment i samarbete med vetenskapsmän på området i stället sökt uppmuntra till en mera rationell odling och till ett höjande av den svenska tobakens kvalitet. Dessa försök hade även krönts med framgång, då det gällt att stegra skördeavkastningen per odlad areal. Styrelsen ansåg sig dock nödsakad att understryka, att det icke finge förbises, att den svenska tobaken icke hade de egenskaper, att den i större omfattning, än som ägde rum, under normala förhållanden kunde ersätta utländsk tobak, och att i följd härav dess användningsmöjlighet måste vara begränsad. Ytterligare betonade styrelsen, att Tobaksmonopolet givetvis vid sin tillverkning måste tillses, att densamma rättar sig efter den konsumerande allmänhetens smakriktning, och då denna under årens lopp allt mer tenderat att med undantag för snus föredraga tobaksvaror, däri uteslutande utländsk råtabak ingår, hade Tobaksmonopolet måst rätta sin tillverkning därefter. Härjämte framhöll styrelsen, att det ville förefalla, som om de klimatiska förhållandena och jordmänen i riket medförde, att den svenska tobaken icke kunde få någon större betydelse för framställningen inom riket av andra tobaksvaror.

De synpunkter, åt vilka styrelsen i detta yttrande sålunda givit uttryck, torde alltjämt få anses äga giltighet. Då motionären såsom jämförelse med förhållandena under åren 1915—1924 hänvisar till den under år 1931 bedrivna tobaksodlingen för att understryka, i vilken grad den svenska tobaksodlingen nedgått i areal och kvantitet, kan styrelsen emellertid icke finna annat, än att en dylik jämförelse blir missvisande. På grund av regnig och solfattig sommar blev nämligen 1931 års skörd mycket otillfredsställande, och avkastningen per arealenhet, som eljest, på sätt ovan framhållits, under Tobaksmonopolets verksamhetstid företett en stegrad tendens, blev den lägsta, som under denna tid förekommit. Det torde därför vara vida rimligare att till utgångspunkt för en jämförelse taga den under år 1930 bedrivna odlingen, som omfattade en areal av cirka 293 hektar och lämnade en skörd av cirka 613 000 kg.

Det är emellertid ostridigt, att, såsom motionären påpekar, före tobaksmonopolets införelse inhemsk tobak kom till användning vid framställning av cigarrer och röktoak, varemot styrelsen icke har sig bekant, att sådan tobak även skulle hava använts inom cigarrettillverkningen. Tobaksmonopolet tillämpade även under de första verksamhetsåren samma förfaringssätt, och då på grund av krigsförhållandena utländsk tobak blev svår att uppbringa, kom detta att medföra, att den svenska tobaken anlätades i än större utsträckning, än tidigare varit fallet. Sedan mera normala förhållanden inträtt med obegränsad tillgång av utländsk tobak, visade det sig likväl, såsom ovan betonats, att allmänheten i allt större utsträckning med undantag för snus föredrog tobaksvaror med uteslutande utländsk råtabak.

Vad fabrikationen av snus beträffar, visa vidtagna undersökningar, att den inhemska tobaken icke ingår däri med procentuellt lägre tal än vid tid-

punkten för tobaksmonopolets införande, men å andra sidan får det ju ihågkommas, att konsumtionen av snus sedan lång tid tillbaka varit stadd i nedåtgående.

Ehuru Tobaksmonopolet för sin del gärna skulle sett, att den inhemska tobaken i största utsträckning kunde komma till användning inom tillverkningen, gäller givetvis fortfarande, att Tobaksmonopolet måste rätta sin tillverkning efter den rådande smakriktningen hos konsumenterna. Det bör ju i detta sammanhang icke förbises, att medan tillverkningen av tobaksvaror är monopoliserad, importen av tobaksvaror lämnats fri för de enskilda handlandena just i syfte, att härigenom skall erhållas en kvalitetsreglerande faktor ifråga om Tobaksmonopolets tillverkningar.

Emellertid kan det ju icke förnekas, att det särskilt under nu rådande handelspolitiska läge skulle te sig synnerligen önskvärt, om den inhemska tobaken kunde i större utsträckning än för närvarande användas inom fabrikationen. Tobaksmonopolet, som tidigare bekostat omfattande växtförädlingsförsök, har låtit inrätta ett kemiskt laboratorium vid sin fabrik i Stockholm för att där även kunna göra ytterligare experimentella rön rörande möjligheten att kunna öka användningen av svensk tobak inom fabrikationen.

Därest det visar sig möjligt att vid fabrikationen framställa tobaksvaror, däri svensk tobak ingår, av sådan kvalitet, att det kan anses föreligga rimlig utsikt för att de skola bli föremål för efterfrågan, är Tobaksmonopolet berett att utsläppa sådana tillverkningar i marknaden, men saken är av så pass ömtålig beskaffenhet, att det är nödvändigt att icke gå brådstörtat tillväga, då säkerligen eljest ett gott resultat skulle äventyras och det sedan visa sig stöta på än större svårighet att kunna vinna den svenska allmänhetens bevägenhet för dylika tobaksvaror.

Såsom förhållandena nu te sig, synes det styrelsen därför icke för närvarande föreligga anledning att, på sätt motionären ifrågasatt, bevilja en ytterligare skattelindring vid användning av svensk tobak i fabrikationen i syfte att uppmuntra till en ökad användning av sådan tobak. Enligt nu gällande bestämmelser tillgodoföres Tobaksmonopolet i samband med leverans av tobaksskatten ett belopp av 80 öre för varje kilogram av inom riket odlad tobak, som Tobaksmonopolet inköper för tillverkning av tobaksvaror.

Av vad styrelsen anfört torde framgå, att styrelsen, som har sin uppmärksamhet fäst på frågan om möjligheten att utöka användningen av den inhemska tobaken och därför givetvis hyser förståelse för det till grund för motionen liggande syftet, dock för sin del icke kan finna skäl föreligga för bifall till den av motionären gjorda hemställan i vad den berör Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolets verksamhet.

Stockholm den 29 februari 1932.

AKTIEBOLAGET SVENSKA TOBAKSMONOPOLET.

För dess styrelse:

Joh. Hellner.

Eric Vasseur.